לֹא הָיוּ אוֹמְרִים (ז) בּוֹ בְּמִנְחָה נְפִילַת אַפַּיִם, אֵין אוֹמְרִים 'צִדְקָתְךָ'. הַגָּהּ: (ח) וְנָהֲגוּ שֶׁלֹּא לִקְבֹּעַ (ד) מִדְרָשׁ

(ט) בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב, (טור), אֲבָל אוֹמְרִים פִּרְקֵי אָבוֹת בַּקַּיִץ וְשִׁיר הַמַּעֲלוֹת בַּחֹרֶף, וְכָל מָקוֹם לְפִי מִנְהָגוֹ:

רצג דִּינֵי עַרְבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

א (א) [א]מְאַחֲרִין תְּפִלַּת עַרְבִית כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ: **ב** [ב]צָרִיךְ לְזָהֵר

ב (ב) מְלַאכוֹת מְלָאכָה (ג) * עַד * שֶׁיֵּרָאוּ [*] (ד) * שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים, [ג]וְלֹא יִהְיוּ מֻפְזָרִים

בְּאֵר הֵיטֵב

בְּעֶרֶב שַׁבָּת מַת וְלֹא נִקְבַּר עַד שֶׁבָּת בְּמִנְחָה, וְאָנוּ אוֹמְרִים צִדּוּק הַדִּין עָלָיו בְּזִמַּן שֶׁנִּקְבַּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאוֹמְרִים 'צִדְקָתְךָ' לְהַצְדִּיק הַדִּין עַל הָרְשָׁעִים שֶׁחוֹזְרִין לְגֵיהִנֹּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: (ד) מְדָרֵשׁ. וּבְמִדְרָשׁ (פסחים קה.) כָּתַב שֶׁלֹּא לִלְמֹד, כַּוָּנָתוֹ שֶׁלֹּא לִלְמֹד בְּחִבּוּרוֹתָא, אֲבָל שְׁנַיִם שְׁנַיִם לוֹמְדִים בְּבַתֵּיהֶם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שמ"ד סָעִיף י"ח, לָכֵן הַמִּנְהָג לִדְרֹשׁ קֹדֶם הַמִּנְחָה, וְאִם נִמְשְׁכָה עַד סְמוּךְ לַחֲשֵׁכָה שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִקְיֹם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, אֵזֵי לֹא יֹאמְרוּ פְּרָקִים אוֹ 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת' כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִקְיֹם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בִּזְמַנָּהּ [מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה)]. וּבְאַלִּיָּה רַבָּה (ס"ק יד) אִיתָא בְּשֵׁם מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב (סק"א) שֶׁרָאָה לְרִבּוֹ מַהֲרַ"ל מִפְּרָאג כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁדָּרַשׁ בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב. [א]וְעַל כֵּן נִרְאֶה דִּבְזְמַנֵּנוּ אֵין לְמְנֹעַ זֶה, כֵּיוָן שֶׁמָּצוּי בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בְּאֵיזֶה מְקוֹמוֹת שֶׁעוֹסְקִין אָז כַּמָּה אֲנָשִׁים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה, וּבְוַדַּאי טוֹב יוֹתֵר לִשְׁמֹעַ אָז דִּבְרֵי מוּסָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לָזֶה:

א (א) מְאַחֲרִין וְכוּ'. הַיְנוּ אַף דִּמַּן הַדִּין סַגִּי בְּמַה שֶׁיִּתְעַכֵּב מִלַּאכוֹת מְלָאכָה עַד הַזְּמַן הַמְבֹאָר בְּסָעִיף ב', (ס) מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה רָאוּי וְנָכוֹן וְכֵן מִנְהַג כָּל יִשְׂרָאֵל לְאַחֵר אֶת הַתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁיִּתּוֹסַף יוֹתֵר מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. הַמִּנְהָג לְזַמֵּר קֹדֶם מַעֲרִיב הַמְזֻמּוֹר "אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ" [תְּהִלִּים סז] וְעוֹד מִזְמוֹרִים כְּנִזְקָּר בַּסִּדּוּרִים. וְאִם יָחוּשׁ תִּשְׁעָה בְּאָב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵין מְזַמְּרִין, דְּאָז אֵין זְמַן חֲנִינָה. וְכֵן כְּשֶׁיָּחוּשׁ יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת גַּם כֵּן אֵין הַמִּנְהָג לְזַמֵּר. כָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (משז"ז ריש הסי') דְּאָפְשָׁר מִשּׁוּם דְּאֵין אוֹמְרִים תְּחִנָּה בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכָל שַׁבָּת יוּכַל לְאָמְרוֹ מִשְׁחֲשֵׁכָה קֹדֶם מַעֲרִיב. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן מ"ט (משנ"ב סק"ו) בְּשֵׁם חוֹת יָאִיר (סי' קעה) דְּתְהִלִּים מָתָר הַמְרַגֵּל בּוֹ לוֹמַר בְּעֵת פֶּה וּמַה טּוֹב וְיָפָה הַמִּנְהָג הַזֶּה, א', כְּדֵי לְלַוּוֹת שַׁבָּת שֶׁנִּקְרֵאת כַּלָּה מַלְכְּתָא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (הובא באבודרהם סדר מוצ"ש), וְעוֹד, כִּי עַל יְדֵי זֶה נִתְאַחֵר הַמַּעֲרִיב וְנִתּוֹסַף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְגַם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְדַבֵּר בְּדְבָרִים בְּטֵלִים, אַחַר כָּךְ מָצָאתִי בְּכֶנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן (רל"ה) [רל"ז] (הגה"ט) כְּעֵין מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי: **ב** (ב) מְלַאכוֹת מְלָאכָה. עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן רצ"ט סָעִיף י': (ג) עַד שֶׁיֵּרָאוּ. וְקֹדֶם לָכֵן אָסוּר מִשּׁוּם סְפֵק יוֹם. וּמְדִינָא סַגִּי בִּשְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים, אֲבָל (ס) אִם שְׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּזֶה וְשָׁמָּא הֵן גְּדוֹלִים הַנִּרְאִין כְּיוֹם, לָכֵן אָנוּ מַצְרִיכִין קְטַנִּים. (ד) שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים. עַיֵּן לְקוּטֵי פְּרִי חָדָשׁ עַל יוֹרֶה דֵּעָה (סי' רסב ס"ה) שֶׁכָּתַב דְּאִם הָרָקִיעַ מְזֻהָר כְּעֵין אוֹרָה שֶׁל יוֹם, תּוֹ לֹא נָחְשַׁב אוֹתוֹ הַזְּמַן רַק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְהֶבִיאוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אַיְגֶר בְּהַחְדּוּשָׁיו בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רס"ב עַיֵּן שָׁם. וּבְבַאוּר הַגְּרַ"א בְּלִקּוּטָיו שָׁם (סק"ט) כָּתַב דְּאִם נִסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת מִן כָּל כִּפַּת הָרָקִיעַ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה, אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין כְּמָה שֶׁמְּזֻהָר. וְדַע עוֹד, דִּבְסֵפֶר תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶק ב' דְּשַׁבָּת (מ"ז) מַצְרִיךְ שְׁלֹשָׁה קְטַנִּים לְבַד שְׁלֹשָׁה בֵּינוֹנִים וְלֹא יָדַעְתִּי מְקוֹרוֹ,

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

'צִדְקָתְךָ' לְהַצְדִּיק הַדִּין עַל הָרְשָׁעִים שֶׁחוֹזְרִין לְגֵיהִנֹּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת:

(ז) בּוֹ בְּמִנְחָה וְכוּ'. פֵּרוּשׁ בֵּין שֶׁיּוֹם הַשַּׁבָּת הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ, (ה) בֵּין שֶׁיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁאַחֲרָיו הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְאִם כֵּן אֵלּוּ הָיָה חל לֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּמִנְחָה נְפִילַת אַפַּיִם שֶׁכְּבָר חָל בְּמֹקְצָת יוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְלָכֵן גַּם עַתָּה אֵין אוֹמְרִים 'צִדְקָתְךָ': (ח) וְנָהֲגוּ. וְאֵינוֹ אָסוּר, (ו) אֶלָּא מִנְהָג לְזָכְרוֹן בְּעָלְמָא, וְהַטַּעַם כַּנַּ"ל בְּסָעִיף קָטָן ו'. (ז) וְדַוְקָא שֶׁלֹּא לִלְמֹד בְּחִבּוּרוֹתָא, אֲבָל שְׁנַיִם שְׁנַיִם לוֹמְדִים בְּבָתֵּיהֶם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שד"מ סָעִיף י"ח לְעִנְיַן נְשִׂיא שָׁמֵת:

(ט) בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב. הַיְנוּ (ט) כְּשֶׁהוּא סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה. וְלָכֵן הַמִּנְהָג לִדְרֹשׁ קֹדֶם מִנְחָה, וְאִם נִמְשְׁכָה הַדְּרָשָׁה עַד סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, אֵזֵי לֹא יֹאמְרוּ פְּרָקִים אוֹ 'שִׁיר הַמַּעֲלוֹת' כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִקְיֹם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בִּזְמַנָּהּ [מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה)]. וּבְאַלִּיָּה רַבָּה (ס"ק יד) אִיתָא בְּשֵׁם מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב (סק"א) שֶׁרָאָה לְרִבּוֹ מַהֲרַ"ל מִפְּרָאג כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁדָּרַשׁ בֵּין מִנְחָה לְמַעֲרִיב. [א]וְעַל כֵּן נִרְאֶה דִּבְזְמַנֵּנוּ אֵין לְמְנֹעַ זֶה, כֵּיוָן שֶׁמָּצוּי בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בְּאֵיזֶה מְקוֹמוֹת שֶׁעוֹסְקִין אָז כַּמָּה אֲנָשִׁים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה, וּבְוַדַּאי טוֹב יוֹתֵר לִשְׁמֹעַ אָז דִּבְרֵי מוּסָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לָזֶה:

א (א) מְאַחֲרִין וְכוּ'. הַיְנוּ אַף דִּמַּן הַדִּין סַגִּי בְּמַה שֶׁיִּתְעַכֵּב מִלַּאכוֹת מְלָאכָה עַד הַזְּמַן הַמְבֹאָר בְּסָעִיף ב', (ס) מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה רָאוּי וְנָכוֹן וְכֵן מִנְהַג כָּל יִשְׂרָאֵל לְאַחֵר אֶת הַתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁיִּתּוֹסַף יוֹתֵר מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. הַמִּנְהָג לְזַמֵּר קֹדֶם מַעֲרִיב הַמְזֻמּוֹר "אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ" [תְּהִלִּים סז] וְעוֹד מִזְמוֹרִים כְּנִזְקָּר בַּסִּדּוּרִים. וְאִם יָחוּשׁ תִּשְׁעָה בְּאָב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵין מְזַמְּרִין, דְּאָז אֵין זְמַן חֲנִינָה. וְכֵן כְּשֶׁיָּחוּשׁ יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת גַּם כֵּן אֵין הַמִּנְהָג לְזַמֵּר. כָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (משז"ז ריש הסי') דְּאָפְשָׁר מִשּׁוּם דְּאֵין אוֹמְרִים תְּחִנָּה בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכָל שַׁבָּת יוּכַל לְאָמְרוֹ מִשְׁחֲשֵׁכָה קֹדֶם מַעֲרִיב. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן מ"ט (משנ"ב סק"ו) בְּשֵׁם חוֹת יָאִיר (סי' קעה) דְּתְהִלִּים מָתָר הַמְרַגֵּל בּוֹ לוֹמַר בְּעֵת פֶּה וּמַה טּוֹב וְיָפָה הַמִּנְהָג הַזֶּה, א', כְּדֵי לְלַוּוֹת שַׁבָּת שֶׁנִּקְרֵאת כַּלָּה מַלְכְּתָא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (הובא באבודרהם סדר מוצ"ש), וְעוֹד, כִּי עַל יְדֵי זֶה נִתְאַחֵר הַמַּעֲרִיב וְנִתּוֹסַף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְגַם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְדַבֵּר בְּדְבָרִים בְּטֵלִים, אַחַר כָּךְ מָצָאתִי בְּכֶנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן (רל"ה) [רל"ז] (הגה"ט) כְּעֵין מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי: **ב** (ב) מְלַאכוֹת מְלָאכָה. עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן רצ"ט סָעִיף י': (ג) עַד שֶׁיֵּרָאוּ. וְקֹדֶם לָכֵן אָסוּר מִשּׁוּם סְפֵק יוֹם. וּמְדִינָא סַגִּי בִּשְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים, אֲבָל (ס) אִם שְׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּזֶה וְשָׁמָּא הֵן גְּדוֹלִים הַנִּרְאִין כְּיוֹם, לָכֵן אָנוּ מַצְרִיכִין קְטַנִּים. (ד) שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים. עַיֵּן לְקוּטֵי פְּרִי חָדָשׁ עַל יוֹרֶה דֵּעָה (סי' רסב ס"ה) שֶׁכָּתַב דְּאִם הָרָקִיעַ מְזֻהָר כְּעֵין אוֹרָה שֶׁל יוֹם, תּוֹ לֹא נָחְשַׁב אוֹתוֹ הַזְּמַן רַק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְהֶבִיאוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אַיְגֶר בְּהַחְדּוּשָׁיו בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רס"ב עַיֵּן שָׁם. וּבְבַאוּר הַגְּרַ"א בְּלִקּוּטָיו שָׁם (סק"ט) כָּתַב דְּאִם נִסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת מִן כָּל כִּפַּת הָרָקִיעַ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה, אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין כְּמָה שֶׁמְּזֻהָר. וְדַע עוֹד, דִּבְסֵפֶר תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶק ב' דְּשַׁבָּת (מ"ז) מַצְרִיךְ שְׁלֹשָׁה קְטַנִּים לְבַד שְׁלֹשָׁה בֵּינוֹנִים וְלֹא יָדַעְתִּי מְקוֹרוֹ,

בְּאוּר הֲלָכָה

ב * עַד וְכוּ'. קָשָׁה לִי, דִּלְפִי מַה דְּפָסַק הַמְחַבֵּר לְעֵיל בְּסִימָן רס"א (ס"ב) כְּשִׁיטַת רַבֵּנוּ תָּם (תוס' לה. ד"ה תרי) דְּמִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה עַד שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים יֵשׁ כְּשִׁעוּר הִלּוּךְ אַרְבָּעָה מִילִין, אִם כֵּן אֲנַן רוֹאִין כּוֹכָבִים וַאֲנוּ יוֹדְעִין שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁלַם הַזְּמַן דְּאַרְבָּעָה מִילִין, עַל כָּרְחָךְ דְּאוֹתָן הַכּוֹכָבִים הֵם גְּדוֹלִים, אִם כֵּן אַמַּאי לֹא הִתְנָה הָכָא הַמְחַבֵּר שֶׁיְּהֵא נִשְׁלָם הַשִּׁעוּר דְּאַרְבָּעָה מִילִין מֵעֵת הַשְּׁקִיעָה, וְאֶפְשָׁר לוֹמַר דִּסְבִירָא לַהּ דִּמְכֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִין שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים, תְּלִינַן דִּמִּפְּתָמָא נִשְׁלַם הַשִּׁעוּר, אֲבָל אִם אֲנוּ יוֹדְעִין שֶׁלֹּא נִשְׁלַם, אֵין הָכִי נַמִּי דְּצָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּשְׁלַם. שׁוּב מָצָאתִי בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (מבוא השמש מאמר ב' פ"ה ד"ה וע"ל שאם) דְּאֶפְלוּ לְרַבֵּנוּ תָּם מִפֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִין סִימָן הַכּוֹכָבִים שׁוּב אֵין לְהַקְפִּיד עַל שֶׁלֹּא נִשְׁלַם הַשִּׁעוּר דְּאַרְבָּעָה מִילִין, עַיֵּן שָׁם טַעְמוֹ. וְנִרְאֶה לִי דְּאֶפְלוּ לְהַמְּגִחָה כֹּהֵן עַל כָּל פָּנִים נָכוֹן שֶׁיִּרְאֶה אִז אִם הַכְּסִיף הָעֶלְיוֹן וְשָׁוֶה לַתַּחְתּוֹן כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה מִילִין, דְּמִגְּמָרָא (לד:) מוּכָח דְּהַכּוֹכָבִים שֶׁרָאוּיִם לְסָמְךְ עֲלֵיהֶם שֶׁהוּא לַיְלָה הֵם נִרְאִים דַּוְקָא אַחַר שֶׁהַכְּסִיף הָעֶלְיוֹן וְשָׁוֶה לַתַּחְתּוֹן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְקַמָּן (בי"ה ל"ד ד"ה שיראו) בְּשֵׁם הַגְּרַ"א בְּלִקּוּטָיו (יורה דעה סי' רסב סק"ט) עַיֵּן שָׁם:

* שֶׁיֵּרָאוּ. מְשְׁמַע בְּגְמָרָא (שַׁבָּת ל"ה ע"א) עַיֵּן שָׁם בְּתוֹסְפוֹת דִּכּוּר הַמַּתְחִיל תְּרֵין דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת מִן כָּל כִּפַּת הָרָקִיעַ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה [וְזֶה מִקְרֵי בְּגְמָרָא הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן וְשָׁוֶה לַתַּחְתּוֹן] אֵין לְסָמְךְ עַל הַכּוֹכָבִים. וְכֵן כָּתַב בְּבֵאוּר הַגְּרַ"א (רסא ס"ב) דְּלְהַבְחִין בַּכּוֹכָבִים לְבַד צָרִיךְ בְּקִיאוּת רַב, דְּשָׁמָּא הֵן כּוֹכָבִים הַנִּרְאִים בַּיּוֹם, וּלְכָךְ הָיוּ הָאֲמוֹרָאִים מְסִתְפְּקִים אִם נִסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת [גְּמָרֵי וְאָז מוֹעִיל הַכּוֹכָבִים, אֲמָנָם אֲפָשָׁר דְּזֶהוּ דַּוְקָא בְּכוֹכָבִים בֵּינוֹנִים דִּיֵּשׁ לְטָעוֹת בָּהֶם בִּגְדוֹלִים, אֲבָל לֹא בִּקְטַנִּים, אֲבָל בִּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רס"ב סָעִיף ה' בְּלִקּוּטָיו שָׁם (סק"ט) מוּכָח דְּאֵפִלּוּ עַל כּוֹכָבִים קְטַנִּים אֵין לְסָמְךְ מִקְּדֶם שֶׁהִכְסִיף הָעֶלְיוֹן וְשָׁוֶה לַתַּחְתּוֹן [וְלִפְי מַה שֶּׁכָּאַר שָׁם מִתְּחִלָּה בְּבֵאוּרָיו בְּסָעִיף קָטָן ט' עַיֵּן שָׁם, אֵין הַכְרֵעָ לָזֶה, וְצָרִיךְ עִיּוּן]. וּמַה נִּקְרָא הִכְסִיף, נִרְאֶה לִי דְּהוּא כְּאֲשֶׁר נִסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת מִן אוֹתוֹ מָקוֹם וְנוֹטֶה לְלָבָן, מִלְּשׁוֹן הִכְסִיף פָּנָיו, דְּאַף דְּרַשַּׁ"י פֵּרֵשׁ שָׁם [וַשַּׁבָּת ל"ד עַמּוּד ב' (ד"ה הכסיף)] דְּהוּא הַשְׁחִיר, נִרְאֶה לִי דְּלָאו דַּוְקָא הַשְׁחִיר מִפֹּשׁ דְּזֶה נִמְשָׁךְ זְמַן רַב מְאֹד, אֶלָּא כָּל שֶׁנִּסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת הוּא בִּכְלַל הַשְׁחִיר. וְכֵן מוּכָח בְּרַשַּׁ"א (שם ד"ה הכסיף) דְּבָזֶה שֶׁנִּסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת מִקְּרֵי הִכְסִיף, וּכְעֵין זֶה מְשְׁמַע גַּם כֵּן בְּפֵאֵרִי (שם ד"ה בין השמשות) דְּקוֹרֵא שָׁם הִכְסִיף כְּמוֹ שֶׁהָלְכָה הַבְּהָקָתוֹ שֶׁל הָאוֹר. אַחַר כָּךְ מָצָאתִי בְּעֶזְרַת ה' בְּעָרוּךְ (ערך כסף) שֶׁפֵּרֵשׁ בְּהַדְיָא דְּהִכְסִיף הוּא מִלְּשׁוֹן לָבָן, עַיֵּן שָׁם. [אָמְנָם בְּסוֹף מַבְיָא שָׁם עַל זֶה לְשׁוֹן הִירוּשַׁלְמִי (ברכות פ"א ה"א) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וּבְגְמָרָא בְּרָכוֹת יְרוּשַׁלְמִי אִיתָא הִכְסִיפוּ זֶהוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הִשְׁחִירוּ נַעֲשָׂה הָעֶלְיוֹן שָׁוֶה לְתַחְתּוֹן זֶהוּ לֵילָה, וְאֶפְשָׁר דְּזֶהוּ לְסִיעָתָא לְדִבְרֵי דְּהִכְסִיף לָאו הַיְנוּ הַשְׁחִיר, וְהַיְרוּשַׁלְמִי פְּלִיג עִם הַבַּבְלִי וְסוֹבֵר דְּאַף בְּהִכְסִיפוּ שְׁנֵיהֶם הֲרֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְלֵילָה לֹא הֲרֵי עַד שֶׁיַּשְׁחִירוּ שְׁנֵיהֶם]. וְכֵן בְּבַאוּר הַגְּרַ"א (יורה דעה שם) מְשְׁמַע דְּכִמְה שְׁנִשְׁקַע אוֹרָה מִלְּאַדִּים מִקְּרֵי הִכְסִיף. וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּעִנְיַן הַכְסִיף אוֹ שֶׁהָיָה יוֹם מַעֲנָן, יִשְׁעֶר אִם יֵשׁ כְּדֵי אַרְבָּעָה מִילִין מֵעֵת תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה:

* שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים. עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן רס"א בְּבֵאוּר הֲלָכָה בְּדִכּוּר הַמַּתְחִיל שֶׁהוּא, בְּסוֹף הַדִּבּוּר, שֶׁכָּרְנוּ דְּאַף לְשִׁיטַת הַגְּרַ"א (שם ס"ב) יֵשׁ לְזַהֵר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [בשו"ע] שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן רל"ה מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם (סק"א). וְעַיֵּן בְּדָגוּל מֵרְבָבָה דְּאַף כְּשֶׁרוֹאֶה שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים שְׁאֵינָם רְצוּפִים וּמְמֻתָּחִין מֵעֵט אַחֲרֵי כֵן, מֵאֵת לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, דְּעִקַּר טַעַם רְצוּפִים מְשׁוּם תּוֹסֶפֶת מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְכֵיוָן שֶׁהַמְּתִּין

א מַהָא דְּרַבִּי יוֹסֵי שַׁבָּת קי"ח (ע"ב). ב רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּתַחִלַּת בְּרָכוֹת (ג: ד"ה והא) מַהָא דְּשַׁבָּת ל"ה (ע"ב). ג הֵרַ"ן שָׁם בְּשַׁבָּת (שו. ד"ה אמר רבה) עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי (ברכות פ"א ה"א).

ב (ס) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ג): (ו) אַלִּיָּה רַבָּה (ס"ק יד) בְּשֵׁם הַמְּנַהִיג (סי' סג): (ז) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה): (ח) כֵּן מוּכָח מַהֲגְרַ"א שֶׁכָּתַב דְּלָכֵן נָהֲגוּ לוֹמַר פִּרְקֵי אָבוֹת בַּקַּיִץ אַף דְּהוּא גַּם כֵּן בִּכְלַל מִדְרָשׁ, לְפִי שֶׁבַּקַּיִץ מִתְפַּלְּלִין בְּעוֹד יוֹם גָּדוֹל וְהוּא עֲדַיִן זְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְנִרְאֶה דְּהוּא נָתַן טַעַם רַק עַל הַמִּנְהָג, אֲבָל הָרַמַ"א בְּעַצְמוֹ מְשְׁמַע מִלְּשׁוֹנוֹ טַעַם אַחֵר לָזֶה. וְאֶפְשָׁר מְשׁוּם דְּאֵין שׁוֹנִין אוֹתוֹ כְּדַרְכּוֹ שְׁאָר לְמוֹד רַק בַּאֲמִירָה בְּעָלְמָא:

א (ע) בֵּ"ח (ס"א) וּפְרִי מְגַדִּים (משז"ז ריש הסי'): ב (ג) בֵּית יוֹסֵף (ד"ה ומכל מקום) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"א):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehador - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן רצג רצד

ד בְּרָכוֹת כ״ז (ע״ב) לְפָרֵשׁ הַשּׁוּר בְּשֵׁם רַב הַאי וְהַתּוֹסָפוֹת (ד״ה צלי) וְרא״ש (פ״ד סי׳ ו) וְהַפַּרְדֵּסִי שָׁם (סי׳ צ).
ה טור.

(ה) אֶלָּא רְצוּפִים, וְאִם הוּא יוֹם מְעֻנָּן, יַמְתִּין (ו) עַד שֶׁיֵּצֵא הַסָּפֵק (ז) מִלִּבּוֹ: **ג** [ד]מִי שֶׁהוּא אָנוּס, (ח) * כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהַחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לְדָבָר מִצְוָה, (ט) יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה (י) (פ) וּלְהַבְדִּיל מִיָּד, [ה]אֲבָל לֹא יְבָרֵךְ עַל הַנֵּר, וְכֵן אָסוּר בְּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים. הַגָּהָה: וְנוֹהֲגִים לוֹמַר וְהוּא רַחוּם [*] וּבָרְכוּ בַּאֲרִיכוּת נֹעַם כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ (אור זרוע פ״ג סי׳ פט)):

רצד דִּינֵי הַבְדָּלָה בַּתְּפִלָּה. וּבוֹ ה׳ סְעִיפִים:

א בְּרָכוֹת ל״ג (ע״א) וּפְסָחִים (ק״ב) [ג׳] (ע״א).

א (א) * [א]אוֹמְרִים הַבְדָּלָה (ב) בְּחוֹנֵן הַדַּעַת. * וְאִם טָעָה וְלֹא הִבְדִּיל, מַשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

מָצָא הֲרֵי הוֹסִיף, עַיֵּן שָׁם: **ג** [בהג״ה] וּבָרְכוּ בַּאֲרִיכוּת נֹעַם. וְכָתַב בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת סוֹף הִלְכוֹת צִיצִית (סי׳ כז), וּמַבְאִיא לֵהּ לְאָנְשֵׁי לְאוּגוֹדִי (רצונו לומר לְהַאֲרִיךְ וּלְהַמְשִׁיךְ) בְּבָרְכוֹ׳ ה׳ הַמְבָרֵךְ׳ בְּאֶפּוּקֵי שֶׁכְּתָבָהּ כִּי הֵיכִי דְּנִתְצַל מֵהַזְּקָא דְּהַאי עַיֵּן שָׁם, וַהֲבֵיאוֹ בְּבֶרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ב), וְשָׁם כָּתַב שֶׁרָאָה מְשֻׁהֶרֶת יַד הַקֹּדֶשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב חַיִּים רִיטַל בְּשָׁם רַבֵּנוּ הָאי גָּאוֹן ז״ל קַבָּלָה דְּמָנְפִּי, שֶׁיֵּשׁ הַצָּלָחָה בְּשָׁמוּשָׁהּ אָדָם וּמַאֲרִיךְ בְּאָמְרוֹ בָּרוּךְ ה׳ הַמְבָרֵךְ׳ בְּאֶפּוּקֵי שֶׁכְּתָבָהּ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ:

בֵּאוּר הַלָּכָה

בָּזֶה, מְשׁוּם דְּבִמְדִינוֹתֵינוּ שְׁנוֹטְרִין לְצַד צָפוֹן הַבַּיִן הַשְּׁמָשׁוֹת מַאֲרִיךְ תָּמִיד יוֹתֵר, וְאֵין לָנוּ סִימָן אַחַר לַלַּיְלָה זוּלַת הַכּוֹכָבִים. וְרָאִיתִי אֲנָשִׁים הַמְהַדְּרִין בַּחֲנָבָּה לָצֵאת דַּעַת הַגְּרָ״א לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת בְּהָקְדֵּם אַחַר שֶׁקִּיעָה שֶׁטּוֹעִין בְּדָבָר וּמְזָרְזִין עַצְמָן גַּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּעוֹד שֶׁלֹּא חָשְׁךְ הַיּוֹם לְגַמְרֵי, וְסוֹמְכִין עַצְמָן עַל שִׁיטַת הַגְּרָ״א דְּהַבַּיִן הַשְּׁמָשׁוֹת אֵינוֹ אֹרֶךְ כָּל כָּךְ כַּיָּדוּעַ, אֲבָל הוּא טָעוּת, דִּשְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים צָרִיךְ לְכַלֵּי עָלְמָא [וְאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּבֵינוֹנִים וְצָרִיךְ קְטַנִּים וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ] דְּזֶהוּ הַסִּימָן הַמֻּבְהָק לְלַיְלָה כִּדְאִיתָא בְּרָכוֹת דַּף ב׳ (ע״ב) וְשַׁבָּת ל״ה (ע״ב) וּמְגִלָּה כ׳ (ע״ב), וְקָדָם לָכֶן הֲרֵי סָפֵק לַיְלָה:

ג * כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהַחְשִׁיךְ וְכוּ׳. מִדִּבְרֵי הַמְּגַן אַבְרָהָם (סק״ג) מֻשְׁמָע דְּכָל שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ בְּמֶהֱלַךְ בִּלְבַד מַתִּי לוֹ לְהַקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ, וְלֹא הָעִתְּקְתִּיו מִשּׁוּם דַּהֲרֵי בְּסָעִיף קָטָן ה׳ כָּתַב דְּיִמְתִּין לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים וְלֹא יִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וּכְבָר כָּתַב בְּעַצְמוֹ בְּסִימָן פ״ט (ס״ק טז) דְּהָעוֹלָם סוֹמְכִין עַכְשָׁו אַמַּאן דְּאָמַר דְּסִמְכִינַן גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה עֲדִיף מִתְּפִלָּה מֵעֻמָּד, וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (סק״ה):

א * אוֹמְרִים הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ב) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעִנְיַן אִם שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית. וְהַטַּעַם בָּזֶה, דְּהִנֵּה הַמַּעְיַן בְּהָרַדַּ״ז (ח״א סי׳ שסא) יִרְאֶה דְּהוּא סוֹבֵר דִּכְבָר גְּוָנֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ בְּשַׁחֲרִית, וְהַמְּגַן אַבְרָהָם (סק״א) סוֹבֵר דִּכְבָר גָּוְנֵי צָרִיךְ לְהַזְכִּיר, וְהֵינוּ בְּתְפִלָּה שְׁנִיָּה שֶׁהִיא לְהַשְׁלֵמָה וּכְמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ הַתּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (סק״א) וְהַפְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״א), [דְּלְפֵרוּשׁ הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה רִאשׁוֹנָה יֵקָשֶׁה אַמַּאי אָמְרוּ בַּגְּמָרָא (ברכות כט.) דְּטָעָה וְלֹא הִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה אֵינוֹ חוֹזֵר מִפְּנֵי שֶׁאוֹמְרָהּ אַחַר כָּךְ עַל הַכּוֹס וּמִשְׁמַע דְּיוֹצֵא בָּזֶה, וְאַמַּאי, יֹאמְרֶנָּה גַּם כֵּן עוֹד בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, דְּהָא עִקַּר תַּקָּנָתָהּ הוּא בִּתְפִלָּה וּכְקִשְׁיַת הַמְּגַן אַבְרָהָם (שם). וְעוֹד, דְּאַמַּאי כָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ בְּסָעִיף ב׳ דְּאִם סוֹבֵר שֶׁאַף לְמֶחָר לֹא יִהְיֶה לוֹ כּוֹס צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, וְאַמַּאי, הָא יוּכַל לְקַיֵּם מִצְוַת הַבְדָּלָה בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, דְּהָא עִקַּר תַּקָּנָתָהּ בִּתְפִלָּה הָיְתָה וְצָרִיךְ מִכּוֹס. אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ דְּעִקַּר הַבְדָּלָה נִתְקַן בִּתְפִלַּת עַרְבִית וְלֹא בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, וְהֵיכִי דְּקָדַם שֶׁהִתְקִינוּ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס [וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא (שם לג.)] עַל כָּרְחָךְ הָיָה הַדִּין דְּאִם לֹא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּתְפִלָּה אוֹ שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית כְּלָל הָיָה צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּתְקַן עַל הַכּוֹס אֵין שָׁיְךְ שָׁם הַבְדָּלָה בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית כְּלָל, אֶלָּא דִּסְבָרַת הַמְּגַן אַבְרָהָם דְּכֵיוָן שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּשַׁחֲרִית תְּפִלָּה שְׁנִיָּה בְּשֶׁכֵּיל עַרְבִית, יֵשׁ לוֹ דִּין תְּפִלַּת עַרְבִית וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ הַבְדָּלָה]. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ג) דְּנִשְׁאַר בְּצָרִיךְ עִיּוּן אִם כְּהָרַדַּ״ז אוֹ כְּהַמְּגַן אַבְרָהָם, דְּקִשְׁיַת הַמְּגַן אַבְרָהָם שֶׁהִקְשָׁה עַל הָרַדַּ״ז אֵינָהּ קַשְׁיָא לְהַמְעַיֵּן בְּהָרַדַּ״ז גּוּפָא, וּכְמוֹ שֶׁהֵעִיר כְּבָר הַבְּרָכֵי יוֹסֵף (סק״ב) [וְהָאֱמֶת שֶׁלֹּא הָיָה לְפָנָיו סֵפֶר הָרַדַּ״ז כִּי אִם מַה שֶּׁהֻעְתַּק לוֹ הָעוֹלַת שַׁבָּת (סק״א) בְּקִצּוּר]. וְעַל כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְהַכְרִיעַ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי, דְּאִם לֹא הִבְדִּיל מֵאֲתָמוֹל כְּלָל שַׁיָּשׁ עָלָיו עֲדַיִן עֶצֶם הַחִיּוּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרֹא״שׁ בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּתוּ (סי׳ ב) לְעִנְיַן אוֹנֵן עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב, יְזַכִּיר עַתָּה בַּתְּפִלָּה, וְהֵינוּ בִּתְפִלָּה שְׁנִיָּה, וּכְמוֹ שֶׁהִכְרַחְתִּי מִדִּבְרֵי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ דִּבְתְפִלָּה רִאשׁוֹנָה אֵין לְהַזְכִּיר כְּלָל, אֲבָל אִם כְּבָר הִבְדִּיל בַּלַּיְלָה עַל הַכּוֹס שֶׁכְּבָר יָצָא בְּעֶצֶם הַמִּצְוָה, אֵין כְּדַאי לְהַזְכִּיר עַתָּה בַּתְּפִלָּה, דְּאוּלַי לֹא נִתְקַן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁיְּכוֹל לְצֵאת בּוֹ מִצַּד אַחַר וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַדַּ״ז׳:

*** וְאִם טָעָה וְלֹא הִבְדִּיל׳ וְכוּ׳. הוּא הַדִּין בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אִם לֹא אָמַר וַתּוֹדִיעֵנוּ אֵינוֹ חוֹזֵר, מִפְּנֵי שֶׁמְּזַכִּיר אַחַר כָּךְ הַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, וְאִם טָעָם אֵז אַחַר הַתְּפִלָּה קֹדֶם שֶׁאָמַר הַקִּדּוּשׁ שֶׁל יַיִן קִדּוּשׁ נַר הַבְדָּלָה זְמַן, גַּם כֵּן צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה** כְּמוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, דְּכִי מְשׁוּם שֶׁאָכַל גַּם קֹדֶם קִדּוּשׁ אַתְּגוּרֵי אִתְּגוּר [פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״ג)]:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וְאוּלַי דְּטַעְמוֹ שֶׁמָּא אָנוּ טוֹעִין בְּדָבָר וּגְדוֹלִים הֵם, לְכָךְ אָנוּ צְרִיכִין עוֹד כּוֹכָבִים הַגְּדוֹלִים מֵהֶם וּמִזֶּה אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁעַל כָּל פָּנִים הֵם אֵינָם גְּדוֹלִים, וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן רל״ה (סק״א) בְּשֵׁם הַמַּטֶּה יְהוּדָה (שם סק״א) וְהַבְּרָכֵי יוֹסֵף (סי׳ תקסב סק״א) עַיֵּן שָׁם נִיחָא דִּבְרֵי הַתִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל בְּפִשִׁיטוּת, אוּלָם שְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים לֹא הִזְכִּירוּ דָּבָר זֶה, [וְאָפְשָׁר דְּאִם בִּשְׁאָרֵי מְקוֹמוֹת הָרְקִיעַ מְעֻנָּן וְלֹא יָכוֹל לִרְאוֹת עוֹד כּוֹכָבִים, יֵשׁ לְהָקֵל לְכַלֵּי עָלְמָא]. וְנִרְאֶה לִי דְּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַגְּרָ״א דְּבֵינַיִם שֶׁיִּסְתַּלֵּק הָאַדְמִימוּת מִן כָּל כִּפַּת הָרְקִיעַ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה וְאָז מוֹעִיל הַשְּׁלִשָּׁה כּוֹכָבִים, (ג) נִרְאֶה דְּמוֹעִיל אָז בִּשְׁלִשָּׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים לְבַד: (ה) **אֶלָּא רְצוּפִים.** מְשׁוּם תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת. וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁרוֹאֶה שְׁלִשָּׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים שֶׁאֵינָם רְצוּפִים וּמַמְתִּין מְעַט אַחֲרֵי כֵן, מַתִּי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, דְּעִקַּר טַעַם הָרְצוּפִים מְשׁוּם תּוֹסֶפֶת, וְכֵיוָן שֶׁהִמְתִּין מְעַט הֲרֵי הוֹסִיף [דַּגּוּל מַרְבָּבָה]: (ו) **עַד שֶׁיֵּצֵא.** מַה שֶּׁלֹּא זָכַר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁיְּמַתִּין הַשְׁעוּר אַרְבָּעָה מִילִין מֵעֵת תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה לְפִי מַה שֶּׁפָּסַק לְעֵיל בְּסִימָן רס״א סָעִיף ב׳, דְּאִפְשָׁר דְּמֵרֵי דְּלֹא נוֹדַע לוֹ גַּם זְמַן הַשְּׁקִיעָה מְשׁוּם הֶעָנָן: (ז) **מִלִּבּוֹ.** וְאִם יֵשׁ לוֹ מוֹרֶה שָׁעוֹת שֶׁהוֹלֵךְ בְּטוּב וְיוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהָיָה אֶתְמוֹל בָּזֶה הַזְּמַן לַיְלָה עַל פִּי הַדִּין דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּשָׁה כּוֹכָבִים קְטַנִּים, נִרְאֶה דְּיוּכַל לִסְמֹךְ עַל זֶה, וְכֵן כָּתַב בְּבֶרְכֵי יוֹסֵף (סי׳ שלא סק״ח) דְּיוּכַל לִסְמֹךְ עַל מוֹרֶה שָׁעוֹת:

ג (ח) **כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ וְכוּ׳.** הַיְנוּ שֶׁהוֹלֵךְ מִבֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם עַד סוֹף הַתְּחוּם וְיוֹשֵׁב שָׁם עַד הָעֶרֶב כְּדֵי שֶׁמִּיָּד שֶׁיְּחַשֵּׁךְ יֵלֵךְ לִדְבַר מִצְוָה הַנִּחְזֹק לוֹ. (ד) וּמֵרֵי שָׁם לֹא יִמְצָא לוֹ כּוֹס לְהַבְדִּיל עָלָיו:

(ט) **יָכוֹל וְכוּ׳.** וּמִכָּל מָקוֹם כָּתְבוּ (ה) הָאַחֲרוֹנִים דְּאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן דְּדָבָר תָּמוּהַּ הוּא לָרַבִּים, גַּם שָׁמָּא יָבֹאוּ לְהָקֵל בְּמֶלְאכָה, (ו) וּבְפֶרֶט בְּיָמֵינוּ דְּנוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת תָּמִיד כְּרַבָּנָן שֶׁמִּתְפַּלְּלִין מִנְחָה עַד הָעֶרֶב, בְּוַדַּאי מִדִּינָא אָסוּר לְהַקְדִּים מַעֲרִיב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַף דְּבָעֶרֶב שַׁבָּת יֵשׁ שֶׁמְּקִלִּין, הַיְנוּ מְשׁוּם דְּמוּתָּר לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: (י) **וּלְהַבְדִּיל׳ מִיָּד.** וּמִכָּל מָקוֹם (ו) יַמְתִּין מִלְּקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים:

א (א) **אוֹמְרִים הַבְדָּלָה וְכוּ׳.** וַאֲפִלּוּ אִם נִזְדַּמֵּן שֶׁהִבְדִּיל עַל הַכּוֹס מִקֹּדֶם, (פ) מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה גַּם כֵּן. וְאִי עִקַּר מִצְוַת הַבְדָּלָה הִיא דְּאוֹרַיְתָא אוֹ דְּרַבָּנָן, עַיֵּן בְּמַה שֶּׁנִּכְתֹּב לְקַמָּן רֵישׁ סִימָן רצ״ו (סק״א): (ב) **בְּחוֹנֵן הַדַּעַת.** וְקִבְּעוּהָ בְּבָרְכָה זוֹ (ג) מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לִתְבֹּעַ צְרָכָיו קֹדֶם הַבְדָּלָה. מִנְהָג פָּשׁוּט לוֹמַר אַתָּה חוֹנֵן וְכוּ׳ עַד לָאֱנוֹשׁ בֵּינָה וְאַחַר כָּךְ אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ וְכוּ׳ וְחָנַנְתָּנוּ מֵאִתְּךָ וְכוּ׳ [אַחֲרוֹנִים],

בֵּאוּר הַיטֵב

ג (ו) **וּלְהַבְדִּיל׳ מִיָּד.** וּמִכָּל מָקוֹם יַמְתִּין עִם הַקְּרִיאַת שְׁמַע עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים. מְגַן אַבְרָהָם (סק״ה). וְרַשַׁ״ל (בהגהות לטור) וּבֵ״ח (ס״ג) אוֹסְרִים דְּשָׁמָּא יָקֵל גַּם כֵּן בְּמֶלְאכָה וְגַם הוּא דָּבָר תָּמוּהַּ לָרַבִּים:

שַׁעַר הַציּוּן

(נ) דְּהָא כְּשִׁשָּׁה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דִּרְבִּי יְהוּדָה, וְהֵינוּ בְּשֶׁהַכּוֹכָבִים הָעֶלְיוֹן וְהַשְׁוָה לַתַּחְתּוֹן, מַתְחִיל תֵּכֶף בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דִּרְבִּי יוֹסֵי [לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַגְּרָ״א (סי׳ רסא ס״ב), אוֹ עַד כְּדֵי מ״ט אַמָּה הוּא לְעֶרֶךְ חֲצִי מִינוּט לְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (עיין בב״י)] וּכְמוֹ דְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא שָׁם (שבת לה.), וְהֵינוּ שְׁנֵי כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים וּכְמַעַט תֵּכֶף יוֹצֵא הַכּוֹכָב

Mishna Brura Memukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah